

Zamecki, Stefan

"Rutherford Recollections of the Cambridge Days", Mark Oliphant, Amsterdam-London-New York 1972 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/3, 671-672

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

skiego pod zaborem rosyjskim, kiedy nauka ta nie wynikała z wolnego wyboru, a była narzucona i stała się instrumentem wynaradawiania Polaków". S.OOO

Następnie przedstawia Cieśla kolejne reformy, które przyczyniały się do udoskonalenia metod nauczania. Wartościowym uzupełnieniem jest rozdział o nauce języka polskiego jako języka obcego, obrazujący atrakcyjność i znaczenie naszej kultury.

Okres 1918—1939 doczekał się w literaturze szczególnie wnikliwego opracowania; powstało stosunkowo wiele prac różnych autorów, z których na czoło wysuwa się rozprawa Krystyny Iwan¹. Jednak części pracy Michała Cieśli odnoszące się do tych lat przynoszą wiele nowego, nieznanego dotychczas materiału, zwłaszcza w zakresie analizy podręczników, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów do nauki języka niemieckiego.

Warto również zwrócić uwagę na zaprezentowaną w pracy historię neofilologii uniwersyteckiej do roku 1939, jak również na omówienie działalności tak wybitnych naukowców i dydaktyków jak Zygmunt Czerny, Roman Dyboski czy Zygmunt Łempicki. Brak jednakże w tym gronie Wacława Lednickiego — rusycysty. Pominięcie go tym bardziej rzuca się w oczy, że autor dosyć dokładnie omawiał nauczanie języka rosyjskiego w Polsce, które niewątpliwie zapoczątkowało wydanie w roku 1778 przez Mikołaja Lubowicza pierwszej gramatyki rosyjskiej dla Polaków.

Monografia Michała Cieśli jest szczegółowym i interesującym przedstawieniem ewolucji poglądów na wagę i rolę nauczania języków obcych nowożytnych. Prześledzenie tego zagadnienia było przedsięwzięciem tyleż trudnym, co pasjonującym. Brak w wielu wypadkach źródeł zwłaszcza do dziejów nauki wieków dawnych, zmuszał autora do analizy drogą pośrednią, np. do wysnuwania wniosków na podstawie zawartości zachowanych gramatyk itp., — oparcie się o znajomość epoki, jej realiów czy dziejów gospodarczo-politycznych.

Monografia Michała Cieśli będąca cennym wkładem do badań nad historią kultury, stanowi wartościowe kompendium oraz uzupełnia naszą wiedzę o nauce przedstawionych przez niego epok².

Krzysztof A. Kuczyński
(Łódź)

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Mark Oliphant: *Rutherford Recollections of the Cambridge Days*. Amsterdam—London—New York 1972. Elsevier Publishing Company. 158 s. (37 ilustracji w tekście).

Książka M. Oliphanta (ur. 1901 r.) — fizyka, członek Royal Society of London i pierwszego prezydenta Australian Academy of Science — jest zbeletryzowaną monografią poświęconą życiu i działalności naukowej wybitnego fizyka Ernesta Rutherforda (1871—1937). Książka zaopatrzona jest w przedmowę, pióra innego wybitnego fizyka, a mianowicie Sir Jamesa Chadwicka — omawia się w niej niektóre szczegóły z życia E. Rutherforda.

Na publikację składa się dwanaście rozdziałów zatytułowanych: 1. „The Cavendish Laboratory”; 2. „Counting, Money and Mass Spectroscopy”; 3. „Radio,

¹ Krystyna Iwan: *Nauczanie języków obcych nowożytnych w Polsce w latach 1919—1939. Koncepcje organizacyjno-propagandowe*. Poznań 1972.

² Por. recenzję Arno Willa „Języki Obce w Szkole” 1975 nr 3.

Junk, Tea, Visitors"; 4. „Injustice, History"; 5. „Chadwick and the Neutron"; 6. „Cockroft and Walton"; 7. „Crocodile"; 8. „Working with Rutherford"; 9. „Home, Holidays, Politics"; 10. „Rutherford and Nuclear Energy"; 11. „Directing Research, D.S.I.R."; 12. „The End".

Książka M. Oliphanta reprezentuje typ literatury biograficznej, jednakże o ambicjach przedstawienia tytułowej postaci na szerokim tle nauki światowej. Czytelnicy otrzymali pracę będącą zbiorem opisów faktów o różnej doniosłości, niemniej ułożonych w ten sposób, aby zrozumieć kolejne fazy życia wybitnego uczonego. Można sądzić, że lektura tej ciekawej książki zachęci niektórych czytelników do zapoznania się z publikacjami o ambicjach daleko poważniejszych, a mianowicie książki: Ernest Rezerford: *Izbrannyje naucznyje trudy* (Moskwa 1972 Izdatelstwo „Nauka”). Obie te prace, wprowadznie z rocznym opóźnieniem, miały uczcić stulecie urodzin E. Rutherforda. Wielka szkoda, że w Polsce rocznica ta przeszła bez specjalnego echa. Jak się zdaje, polskich specjalistów od dziejów fizyki współczesnej bardziej interesują osiągnięcia tych wybitnych uczonych, którzy wnieśli swój wkład, o randze światowej, w dzieło rozwijania wątków teoretycznych we współczesnej nauce, mniej zaś — wątków eksperymentalnych. Tym zapewne można wytłumaczyć fakt, że dla historyków i metodologów fizyki bardziej — jak dotychczas — atrakcyjny jest N. Bohr, aniżeli E. Rutherford — bardziej od swego duńskiego kolegi pochłonięty eksperymentowaniem, mniej zaś teoretyzowaniem.

Stefan Zamecki
(Warszawa)